

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Departament Środowiska

KSI – 4101-008-02/2014

P/14/070

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

ul. Filtrowa 57, 02-056 Warszawa

T +48 22 444 52 32, F +48 22 444 52 43

ksi@nik.gov.pl

Adres korespondencyjny: Skr. poczt. P-14, 00-950 Warszawa 1

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/14/070 – Efekty działalności instytutów badawczych
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Środowiska
Kontrolerzy	1. Władysława Siekierska-Szarejko, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 92769 z dnia 6 listopada 2014 r. 2. Tomasz Małysz, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 92770 z dnia 6 listopada 2014 r. (dowód: akta kontroli str. 1-4)
Jednostka kontrolowana	Instytut Badawczy Leśnictwa, Sękocin Stary, ul. Braci Leśnej nr 3, 05-090 Raszyn
Kierownik jednostki kontrolowanej	Janusz Czerepko, dr hab., Dyrektor Instytutu Badawczego Leśnictwa (dowód: akta kontroli str. 5)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna	Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie ¹ efekty działalności Instytutu w latach 2010–2014 (I półrocze). Nieprawidłowości ustalone w trakcie kontroli nie miały istotnego wpływu na kontrolowaną działalność.
Uzasadnienie oceny ogólnej	Liczba projektów realizowanych w IBL w poszczególnych latach wzrosła ze 110 w 2010 r., poprzez 112 w 2011 r. do 120 w 2012 i 2013 r. (w okresie ośmiu miesięcy 2014 r. realizowano 105 projektów), zaś największy wzrost odnotowano w grupie projektów badawczo-rozwojowych, których liczba wzrosła z 34 w 2010 r. do 56 w 2014 r. (dane za osiem miesięcy). Wyniki zrealizowanych prac naukowo-badawczych w postaci wytycznych oraz sprawozdań końcowych zostały przekazane i udostępnione zleceniodawcom zgodnie z zapisami umów. W badanym okresie liczba publikacji pracowników Instytutu wzrosła z 79 w roku 2010 do 110 w roku 2013. W 2012 roku na Międzynarodowych Targach POLEKO Instytut otrzymał wyróżnienie w kategorii Przedsiębiorstwo za działalność edukacyjną w zakresie ekologii, a w 2013 r. twórca i wieloletni kierownik Zakładu Ochrony Przeciwpożarowej Lasu IBL otrzymał główną nagrodę im. W. Hulewicza za całokształt dorobku naukowego. Ponadto, w latach 2012–2013 Samodzielna Pracownia Chemii Środowiska Leśnego IBL (SPCŚL) po raz kolejny znalazła się w ścisłej czołówce laboratoriów europejskich, zajmujących się monitorowaniem ekosystemów leśnych. Instytut decyzją Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego otrzymał kategorię naukową B – poziom zadawalający z rekomendacją wzmocnienia działalności naukowej, badawczo rozwojowej lub stymulującej rozwój gospodarki. Liczba pracowników prowadzących badania naukowe w latach 2010–2014 wzrosła o siedem osób, z 149 w 2010 r. do 156 w 2014 r.

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

W latach 2010–2014 Rada Naukowa IBL nadała 14 osobom stopień doktora nauk leśnych oraz pięciu osobom stopień doktora habilitowanego nauk leśnych. W okresie 2010–2013 przychody IBL wyniosły ogółem 157.652 tys. zł. i wykazywały tendencję wzrostową, w roku 2013 przychody wyniosły 45.094 tys. zł i były wyższe o 51,7% niż osiągnięte przychody w roku 2010 (29.726 tys. zł).

W toku kontroli stwierdzono następujące nieprawidłowości:

- pracownicy Instytutu nie przestrzegali zapisów Instrukcji Dyrektora Instytutu w sprawie zamawiania dostaw, usług, robót budowlanych (w zakresie wypełniania druku „Zapotrzebowanie ZP 39”) oraz *Instrukcji sporządzania i obiegu dokumentów w Instytucie* (w zakresie dokonywania opisu merytorycznego dowodów księgowych);
- do kosztów tematu badawczego BLP 334 „Zróżnicowanie genetyczne czereśni ptasiej (...)” zaliczono koszty wyjazdu na konferencje, a efekty tego wyjazdu wykazano w Sprawozdaniu do MNiSW w innym temacie dotyczącym „Identyfikacji wybranych genotypów brzozy brodawkowej do plantacji upraw drzew szybko rosnących”.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Działalność naukowa i wdrożeniowa

Opis stanu
faktycznego

1.1. W 2013 r. w Instytucie opracowano „*Perspektywiczne kierunki działalności naukowej, rozwojowej i wdrożeniowej Instytutu Badawczego Leśnictwa do 2020 roku*”, zwane dalej Kierunkami działalności, które (zgodnie z art. 29 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych²) zostały zatwierdzone przez Radę Naukową Instytutu uchwałą z dnia 25 kwietnia 2013 r.

Opracowanie to określa kierunki działania zgodne z zadaniami wymienionymi w statucie IBL. W dokumencie tym nie wyodrębniono wprost podziału celów według rodzajów działalności, tj. naukowej, rozwojowej i wdrożeniowej. Nie określono również okresów, w których poszczególne cele mają zostać zrealizowane oraz osób za to odpowiedzialnych.

Według wyjaśnień Dyrektora Instytutu, zagadnienia zostały ujęte łącznie przyjmując, że Instytut prowadzi badania naukowe i prace rozwojowe ukierunkowane na ich wdrożenie i zastosowanie w praktyce. Wyniki tych prac w postaci wytycznych oraz zaleceń mają zastosowanie praktyczne i są po ich odbiorze wdrażane w polskim leśnictwie. Ponadto Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że sposób skonstruowania tego dokumentu w skali czasowej do 2020 roku jest odpowiedzią na dynamiczne zmiany gospodarczego, przyrodniczego i społecznego otoczenia Instytutu, jak również cechy charakterystyczne środowiska leśnego, którego pełny cykl rozwojowy liczony jest w ujęciu kilkudziesięcioletnim. Sprawia to, że datą kiedy zajdzie konieczność aktualizacji wyznaczonych kierunków będzie rok 2020. Odpowiedzialność za realizację *Kierunków działalności* ponosi kierownictwo Instytutu. Od czasu wejścia w życie treść tego dokumentu nie była modyfikowana.

Na etapie opracowywania, treść *Kierunków działalności* nie była konsultowana z Ministerstwem Środowiska, gdyż taki wymóg nie wynikał z obowiązujących przepisów prawa.

W wyniku przeprowadzonej przez Ministerstwo Środowiska w maju 2013 r. kontroli obejmującej działalność finansową, organizację i jakość pracy oraz jakość

² Dz.U. Nr 96, poz. 618 z późn. zm.

zarządzania Instytutem, Minister Środowiska nie zgłosił żadnych uwag do *Kierunków działalności*.

Realizacja podstawowych kierunków działalności Instytutu była na bieżąco monitorowana poprzez cykliczne spotkania z kierownictwem komórek naukowych i samodzielniymi pracownikami, podczas których omawiane są zarówno bieżące, jak i długoterminowe plany badawcze Instytutu. Na bieżąco wykonywany był monitoring przyjętych kierunków strategicznych podczas omawiania nowych projektów badawczych, jak i ogłaszanych konkursów na tematy badawcze.

W okresie objętym kontrolą corocznie opracowywano plany działalności. Ostateczne wersje tych planów na poszczególne lata zostały zatwierdzone przez Dyrektora Instytutu: 31 grudnia 2010 r., 31 grudnia 2011 r., 27 grudnia 2012 r., 16 grudnia 2013 r. oraz 5 sierpnia 2014 r.

W myśl wyjaśnień Dyrektora Instytutu, dokumenty te były na bieżąco aktualizowane w związku ze zlecaniem Instytutowi nowych projektów badawczych, których budżet na dany rok znacząco wpływał na sytuację finansową Instytutu. Plany te były opiniowane przez Radę Naukową na początku oraz w końcu roku kalendarzowego. W 2010 r. i 2011 r. Plany, po zaopiniowaniu ich przez Radę Naukową nie były aktualizowane, zaś daty 31 grudnia danego roku zostały wpisane, ze względu na przyjęte w tych latach założenie, że w danym roku jest to ich ostateczna wersja. Instytut nie podejmował działań w kierunku przekształceń lub restrukturyzacji.

(dowód: akta kontroli str. 24-34, 106-395, 490-491, 493-500, 982-997)

1.2. Statut Instytutu Badawczego Leśnictwa został uchwalony przez Radę Naukową Instytutu w dniu 28 marca 2011 r.³ Statut został zatwierdzony przez Ministra Środowiska w dniu 31 marca 2011 r. IBL dostosował statut w terminie określonym w art. 54 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące system nauki⁴ (w terminie sześciu miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych, tj. do dnia 1 kwietnia 2011 r.). Statut Instytutu zawiera elementy określone w art. 6 ust. 2 oraz art. 43 ust. 7 ustawy o instytutach badawczych, tj. określa przedmiot i zakres działalności oraz tryb przeprowadzania i ogłaszania konkursu na pracowników naukowych. Określony w Statucie przedmiot i zakres działania Instytutu odnosi się do wszystkich trzech rodzajów działalności podstawowej.

Zgodnie z art. 2 ust. 4 ustawy o instytutach badawczych Instytut może prowadzić działalność inną niż działalność podstawowa. Jest ona wymieniona w § 4 pkt 16-17 statutu IBL, jako prowadzenie gospodarki zasobami mieszkaniowymi i innymi nieruchomościami oraz usługi krótkotrwałego zakwaterowania. Działalność ta została wyodrębniona pod względem finansowym oraz rachunkowym i występuje pod nazwą działalności gospodarczej.

Szczegółowy zakres działania, strukturę organizacyjną oraz zadania poszczególnych komórek organizacyjnych określono w Regulaminie Organizacyjnym Instytutu⁵.

(dowód: akta kontroli str. 16-23, 35-105, 955-981)

1.3. Zatrudnienie ogółem w Instytucie (w przeliczeniu na pełne etaty) wzrosło w badanym okresie z 193,50 etatów w 2010 r. do 206,52 etatów w 2014 r. (według stanu na 31 sierpnia 2014 r.), tj. o 6,7%. Wzrosły również koszty wynagrodzeń (w przeliczeniu na 1 etat) – od 75.356,53 zł w 2010 r. (6.279,71 zł miesięcznie) do 89.474,81 zł w 2013 r. (7.456,23 zł miesięcznie).

³ Zastępując poprzedni statut z dnia 25 kwietnia 2008 r.

⁴ Dz.U. Nr 96, poz. 620 z późn. zm.

⁵ Zarządzenie Nr 6 Dyrektora Instytutu Badawczego Leśnictwa z dnia 30 czerwca 2014 r.

Wzrost zatrudnienia wystąpił w grupie pracowników inżynieryjno-technicznych o 18,5%, tj. o 9,00 etatów (z 48,75 do 57,75 etatów) oraz pracowników administracyjno-ekonomicznych o 20,4%, tj. o 8,15 etatów (z 40,00 do 48,15 etatów). Zmniejszyła się natomiast liczba zatrudnionych pracowników naukowych o 3,3%, tj. o 3,13 etatu (z 94,75 do 91,62 etatów) oraz liczba pracowników pozostałych o 12,5%, tj. o 1,00 etat (z 8,00 do 7,00 etatów).

W grupie pracowników naukowych zatrudnionych na pełnym etacie nastąpił wzrost z 85 pracowników w 2011 r. do 88 pracowników w 2014 r. (na dzień 31 sierpnia 2014 r.). W tym okresie liczba profesorów zwyczajnych zmalała o 50% (z 4 do 2), przy czym średnia wiekowa wzrosła z 63 do 64 lat, liczba profesorów nadzwyczajnych wzrosła o 18,7% (z 16 do 19), przy czym średnia wiekowa pozostała bez zmian i wynosiła 59 lat, liczba adiunktów wzrosła o 11,1% (z 45 do 50), przy czym średnia wiekowa wzrosła z 45 do 50 lat, zaś liczba asystentów zmalała o 15,0% (z 20 do 17), przy czym średnia wieku zmalała z 32 do 30 lat.

Sukcesywnie w okresie objętym kontrolą malał udział liczby pracowników naukowych w zatrudnieniu ogółem – od 49,0% w 2010 r. do 44,3% w 2014 r. Zmniejszał się również koszt wynagrodzeń pracowników naukowych w łącznych kosztach wynagrodzeń – od 56,0% w 2010 r. do 49,7% w 2014 r.

W Instytucie wprowadzono *„Zasady udzielania zgody dla pracowników naukowych, badawczo-technicznych oraz inżynieryjno-technicznych IBL, na podejmowanie dodatkowego zatrudnienia w ramach stosunku pracy lub prowadzenie działalności gospodarczej”*, które zostały pozytywnie zaopiniowane przez Radę Naukową Instytutu w dniu 26 października 2010 r. W Zasadach tych ustalono m.in., że wykonywanie przez tych pracowników dodatkowego zatrudnienia w ramach stosunku pracy lub prowadzenie działalności gospodarczej bez uzyskania wcześniejszej zgody dyrektora stanowi podstawę do rozwiązania stosunku pracy za wypowiedzeniem. Także prowadzenie przez pracownika, w ramach uzyskanej zgody, działalności konkurencyjnej względem Instytutu stanowi podstawę do rozwiązania z nim stosunku pracy za wypowiedzeniem. Opracowano również projekt *„Umowy o zakazie konkurencji w czasie trwania stosunku pracy”*, pozytywnie zaopiniowany przez Radę Naukową Instytutu w dniu 26 lutego 2013 r. Ze wszystkimi pracownikami naukowymi oraz inżynieryjno-technicznymi Instytutu zawarto umowy o zakazie konkurencji.

W okresie objętym kontrolą, o zgodę na dodatkowe zatrudnienie zwracała się następująca liczba pracowników: pięciu w 2010 r., dwóch w 2011 r., pięciu w 2012 r., dziewięciu w 2013 r. oraz siedmiu w 2014 r. W zdecydowanej większości dotyczyło to zgody na prowadzenie wykładów na uczelni wyższej.

Ostatnia ocena pracowników naukowych IBL przeprowadzona została w 2013 r. za lata 2011–2012 r. Ocenie poddano 43 adiunktów oraz 11 asystentów. Ocenę przeprowadzono na podstawie *Regulaminu oceny działalności naukowej i zawodowej pracowników naukowych i badawczo-technicznych Instytutu Badawczego Leśnictwa*, który został pozytywnie zaopiniowany przez Radę Naukową IBL. *Regulamin oceny* został opracowany zgodnie z wymogami art. 44 ust. 3 i 4 ustawy o instytutach badawczych. Przy ocenie brano pod uwagę m.in.: liczbę publikacji, w tym zwłaszcza znajdujących się na tzw. liście filadelfijskiej, liczbę i rodzaj monografii naukowych, podręczników akademickich, czynny udział w konferencjach naukowych zagranicznych i krajowych, zrealizowane granty i tematy naukowe, uzyskanie stopnia naukowego, wyróżnienia lub nagrody za działalność naukową, uzyskanie stypendium oraz uzyskanie patentu lub wzoru użytkowego. Limitem dla uzyskania oceny pozytywnej było 36 pkt dla adiunktów oraz 15 pkt dla asystentów. Trzech adiunktów otrzymało ocenę negatywną. Dyrektor IBL, po zapoznaniu się z formularzami oceny, zgodnie z §12 *Regulaminu oceny*,

jednemu z adiunktów podwyższył ocenę, mając na uwadze jego zaangażowanie oraz pozytywną ocenę, jaką otrzymał od bezpośredniego przełożonego. Poprzednia ocena pracowników naukowych IBL przeprowadzona została w 2011 r. za lata 2009–2010. Łącznie objęto nią 75 pracowników, w tym 17 asystentów, 40 adiunktów, 13 profesorów nadzwyczajnych oraz 5 profesorów zwyczajnych.

W Instytucie utworzono stanowisko zastępcy dyrektora ds. naukowo-badawczych. Od 2010 r. funkcję tę pełniły kolejno dwie osoby posiadające tytuł doktora habilitowanego oraz profesora doktora habilitowanego. Nikt natomiast nie został powołany na stanowisko sekretarza naukowego.

W okresie objętym kontrolą były dyrektorem Instytutu, pełniący obowiązki do dnia 30 listopada 2013 r., realizował zadania pracownika naukowego, biorąc udział w realizacji projektów badawczych jako konsultant i jednocześnie współwykonawca. Dotyczyło to 4 projektów w 2012 r.⁶ W myśl wyjaśnień Dyrektora IBL, zadania te realizowane były w ramach pełnionej funkcji Dyrektora Instytutu bez pobierania dodatkowego wynagrodzenia.

Obecny Dyrektor Instytutu nie realizował zadań pracownika naukowego. Dyrektorzy Instytutu pełniący stanowisko w okresie objętym kontrolą nie wykonywali na rzecz Instytutu usług jako osoby prywatne, nie podejmowali również dodatkowego zatrudnienia i nie prowadzili działalności gospodarczej.

(dowód: akta kontroli str. 396-422, 501-560, 561-563, 565-567, 631-653)

1.4. Rada Naukowa IBL posiada uprawnienia do nadawania stopnia doktora oraz doktora habilitowanego w zakresie nauk leśnych. W archiwach Instytutu nie zachował się żaden dokument nadający uprawnienia do nadawania stopni naukowych. Dyrektor IBL wyjaśnił, że „w związku z *Komunikatem 6/2012 Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów (CK) Instytut, jako jednostka uprawniona do nadawania stopni, przesała wraz z pismem przewodnim z dnia 12.03.2013 r. (...) imienny wykaz osób posiadających tytuł profesora lub stopień doktora habilitowanego, zatrudnionych w jednostce w pełnym wymiarze czasu pracy, sporządzony zgodnie ze wzorem stanowiącym załącznik nr 2 do Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie trybu zgłaszania wniosków o przyznanie uprawnienia do nadawania stopni doktora i doktora habilitowanego (...), który CK przyjęła bez uwag*”.

Instytut jest wymieniony w *Wykazie jednostek organizacyjnych uprawnionych do nadawania stopni naukowych i stopni w zakresie sztuki oraz nazwy nadawanych stopni* opublikowanym na stronie Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów. Zgodnie z *Wykazem* IBL posiada uprawnienia do nadawania stopnia doktora nauk leśnych w zakresie leśnictwa oraz doktora habilitowanego nauk leśnych w zakresie leśnictwa. W latach 2010–2014 Rada Naukowa IBL nadała 14 osobom stopień doktora nauk leśnych oraz pięciu osobom stopień doktora habilitowanego nauk leśnych.

W 2002 r. w Instytucie utworzono cztero-letnie studia doktoranckie z zakresu leśnictwa, których piąty turnus rozpoczął się w 2014 r. W okresie objętym kontrolą dyplomy ukończenia tych studiów otrzymało 36 osób, z tego w roku akademickim 2011/2012 – 17 osób oraz w roku akademickim 2013/2014 – 19 osób.

Od 2014 r. Instytut wspólnie z Wydziałem Inżynierii Bezpieczeństwa Pożarowego Szkoły Głównej Służby Pożarniczej zorganizował i prowadzi studia podyplomowe z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasu. Do prowadzenia obsługi finansowej i księgowej zobowiązana jest SGSP.

⁶ Leśne Centrum Informacji, EFFMIS – Europejski monitoring pożarów lasu za pomocą systemów informatycznych, EUFORINET – Europejskie sieci dotyczące pożarów lasu oraz BLP-389 – utworzenie dla obszaru Sudetów i Beskidu Zachodniego leśnego systemu informacyjnego w zakresie monitoringu i oceny stanu lasu.

Ponadto IBL organizuje cykle szkoleń dotyczące wdrażania nowych metod i narzędzi, mających zastosowanie w praktyce leśnej, które są skierowane głównie do pracowników służby leśnej. Między innymi w roku 2013/2014 zorganizowano szkolenie dla pracowników Nadleśnictwa Strzelce Krajeńskie, szkolenie dla pracowników Nadleśnictwa Drawno oraz szkolenie dla pracowników Świętokrzyskiego Parku Narodowego.

(dowód: akta kontroli str. 101-105, 423, 564, 601-607)

1.5. Liczba pracowników prowadzących badania naukowe w latach 2010–2014 wzrosła o siedem osób, z 149 w 2010 r. do 156 w 2014 r. Udział pracowników prowadzących badania naukowe w liczbie zatrudnionych ogółem wykazywał tendencję rosnącą z 74,1% w 2010 r. do 76,6% w 2013 r.

Liczba projektów realizowanych w IBL w poszczególnych latach wzrosła ze 110 w 2010 r., poprzez 112 w 2011 r. do 120 w 2012 i 2013 r. (w okresie ośmiu miesięcy 2014 r. realizowano 105 projektów). Należy przy tym zauważyć, że były to projekty wieloletnie, przechodzące z roku na rok. Największy wzrost odnotowano w grupie projektów badawczo-rozwojowych, których liczba wzrosła z 34 w 2010 r. do 56 w 2014 r. (ośmiu miesięcy).

Łącznie w latach 2010–2014 Instytut realizował 257 projektów badawczych, badawczo-rozwojowych i rozwojowych, z czego 153 projekty zostały zakończone, zaś 104 projekty pozostają w trakcie realizacji. Całkowita wartość realizowanych projektów wyniosła łącznie 255.025 tys. zł.

Środki na realizację projektów pozyskiwane były z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwa Środowiska, Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych, Narodowego Centrum Nauki, Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, Unii Europejskiej, funduszy strukturalnych, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska. Stopień uzależnienia realizacji projektów od środków publicznych w odniesieniu do wszystkich środków uzyskanych na realizację projektów (przychodów) wynosił ok. 30%, a od środków publicznych krajowych ok. 17%.

W kontrolowanym okresie złożono łącznie 148 wniosków o dofinansowanie projektów, z czego 41 wniosków (27,7%) zostało zaakceptowanych i przyznano środki finansowe na ich realizację. Pracownicy Instytutu uczestniczyli w 102 projektach realizowanych i finansowanych w ramach 7. Programu Ramowego Unii Europejskiej (w poszczególnych latach była to następująca liczba projektów: 12, 24, 29, 13 i 24).

W kontrolowanym okresie Instytut realizował i realizuje 11 projektów z Programów Ramowych Unii Europejskiej (PR), w tym: cztery z 6.PR (EFORWOOD, FIRE PARADOX, TREEBREEDDEX, EVOLTREE) oraz siedem z 7.PR (BIOCOMES, SUMFOREST, ISEFOR, TREES4FUTURE, FOR FIRE, BACCARA, FlexWood), których łączna kwota dofinansowania wynosi 2.198,5 tys. zł. Instytut uzyskiwał także środki z instrumentu finansowego UE LIFE+, Programu INTERREG IVC oraz funduszy strukturalnych (POIG i POiŚ). Udział dofinansowania ze środków unijnych w tym okresie wyniósł ok. 13% przychodów uzyskanych na realizację projektów.

Liczba publikacji pracowników Instytutu wzrosła z 79 w 2010 r. do 82 w 2012 r. i 110 w 2013 r. (86 publikacji w ciągu ośmiu miesięcy 2014 r.). Pracownicy IBL opublikowali łącznie 411 artykułów, głównie w czasopismach recenzowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (179) i czasopismach wyróżnionych przez Journal Citation Reports (154). Publikacje pracowników Instytutu w kontrolowanym okresie były cytowane 1368 razy, z tego w kolejnych latach odpowiednio: 316, 279, 222, 316 i 235 razy, a w przeliczeniu na jednego pracownika prowadzącego badania naukowe odpowiednio: 2,14; 1,89; 1,39; 1,89 oraz 1,51.

W latach 2010–2014 (I półrocze) Instytut zorganizował 37 konferencji naukowych, w tym 20 międzynarodowych. Ponadto 320 pracowników uczestniczyło w konferencjach organizowanych przez inne podmioty krajowe i zagraniczne.

W badanym okresie Instytut realizował 21 projektów dofinansowywanych ze środków Unii Europejskiej, w tym 20 badawczych i jeden rozwojowy. Łączna wysokość dofinansowania wyniosła 17.205 tys. zł, co stanowiło 8,5% przychodów ogółem Instytutu (202.746 tys. zł).

W zakresie projektów realizowanych wspólnie z innymi podmiotami rozpoczętych po 1 października 2010 r. i zakończonych przed 31 grudnia 2012 r., Instytut zrealizował jeden projekt – EUFOFINET – realizowany w ramach Programu Współpracy Międzyregionalnej INTRREG IVC. Koszty realizacji projektu wyniosły 473,7 tys. zł, z tego 10,6 tys. zł (2,2%) pokryto ze środków własnych. Ponadto realizowano 15 projektów wykraczających poza koniec 2012 r., tj.: FIREPARADOX (6.PR), EVOLTREE (6.PR), TREEBREEDEX (6.PR), POLFOREX (Norweski Mechanizm Finansowy), JRC, Platforma wspomagania decyzji operacyjnych zależnych od stanu atmosfery (PROZA – POiG), BACCARA (7.PR), FORFIRE (7.PR), FutMon (LIFE+), Poznanie zagrożenia szkółek ozdobnych i leśnych przez gatunki PHYTOPHTHORA oraz ocena ich chorobotwórczości, zmienności genotypowej i zakresu gospodarzy, FLEX WOOD (7.PR), ISEFOR (7.PR), EFFMIS (INTERREG IVC), TREES4FUTURE (7.PR), HESOFF (LIFE+).

Żaden z pracowników Instytutu nie aplikował o grant na prowadzenie badań z Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych.

Instytut uzyskał drugą kategorię w ocenie parametrycznej jednostek naukowych przeprowadzonej w 2010 r. z końcowym wskaźnikiem efektywności jednostki naukowej 103,80⁷. W 2013 r. IBL otrzymał kategorię naukową B (poziom akceptowalny z rekomendacją wzmocnienia działalności naukowej)⁸. Dyrektor IBL wyjaśnił, że w celu poprawy wyniku przyszłej oceny parametrycznej oraz wzmocnienia działalności naukowej z dniem 1 stycznia 2015 r. wejdzie w życie nowy Zakładowy Układ Zbiorowy Pracy, który wprowadzi regulamin nagród rocznych Dyrektora Instytutu (uzależnionych od działalności naukowej – publikacje z afiliacją IBL, organizacja konferencji krajowych i zagranicznych, inne osiągnięcia związane z działalnością statutową IBL mające wpływ na ocenę parametryczną jednostki) oraz regulamin nagród kwartalnych przyznawanych m.in. za publikacje naukowe z afiliacją IBL, które posiadają Impact Factor, wyróżniające zrealizowanie zadań związanych z organizacją konferencji, a także uzależni zmianę kategorii zaszerogowania pracownika naukowego od uzyskania pozytywnej oceny dorobku naukowego i aktywności zawodowej (50% punktów za publikacje naukowe). Ponadto pracownicy realizujący tematy badawcze ze środków Funduszu Badań Własnych zobligowani są do przygotowania i złożenia do druku w czasopiśmie naukowym co najmniej jednej publikacji zawierającej wyniki realizacji projektu. W 2014 r. utworzono fundusz stypendialny, który obliguje pracownika do opublikowania w przeciągu dwóch lat od zakończenia otrzymywania stypendium publikacji z afiliacją IBL w recenzowanym czasopiśmie, w której autor wykorzysta wiedzę i umiejętności zdobyte w czasie wyjazdu stypendialnego.

W ocenie Dyrektora Instytutu *„wymienione działania mają na celu określenie systemu motywacyjnego w IBL, który wspiera rozwój pracowników publikujących z afiliacją IBL, szczególnie z listy A MNiSW. Przyjęte zasady premiowania pracowników w tym aspekcie, chociażby w przypadku premii kwartalnej za tzw. równoważnik Impact Factor lub algorytm rangowania wniosków o premie stosowany w nagrodach rocznych za publikacje, daje przejrzysty system przyznawania nagród*

⁷ Komunikat Nr 19 MNiSW z dnia 10 września 2010 r. o ustalonych kategoriach jednostek naukowych.

⁸ Decyzja Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego Nr 202/KAT/2013 z dnia 23 października 2013 r.

i premii w tym zakresie. Tak skonstruowany system premiowania, jak i wymogi co do publikacji przy korzystaniu z funduszy własnych IBL przeznaczonych na badania i stypendia, jasne zaznaczenie wymogu uzyskania punktów za publikacje w ocenie pracowników (...) to cała gama rozwiązań, które mają na celu podwyższenie liczby publikacji w IBL, jak i wyniku w ocenie parametrycznej”.

Z wyjaśnień Zastępcy Dyrektora ds. Naukowo-Badawczych dotyczących ważniejszych osiągnięć IBL i jego pracowników, wynika m.in., że:

- w latach 2012–2013 Samodzielna Pracownia Chemii Środowiska Leśnego IBL (SPCŚL) po raz kolejny znalazła się w ścisłej czołówce laboratoriów europejskich, zajmujących się monitorowaniem ekosystemów leśnych; w latach 2012–2013 kontroli poddanych zostało 77 laboratoriów europejskich uczestniczących w europejskim programie monitoringu lasu; SPCŚL w teście pierwszym zajęła pierwsze miejsce, a w testach drugim i trzecim znalazła się wśród 12 oraz 7 laboratoriów, które nie popełniły żadnego błędu,
- 21 listopada 2012 r., podczas Międzynarodowych Targów POLEKO w Poznaniu, odbył się finał konkursu „Panteon Polskiej Ekologii 2012”, w którym Instytut Badawczy Leśnictwa otrzymał wyróżnienie w kategorii „Przedsiębiorstwo” za projekt „Działalność edukacyjna w zakresie ekologii, realizowana przez Instytut Badawczy Leśnictwa w Sękocinie Starym”,
- 20 listopada 2013 r. w auli Domu Literata odbyła się uroczystość wręczenia nagród imienia Witolda Hulewicza. Główna nagrodę za wierność ideałom polskości i całokształt dorobku naukowego w dziedzinie leśnictwa otrzymał twórca i wieloletni kierownik Zakładu Ochrony Przeciwpożarowej Lasu w Instytucie Badawczym Leśnictwa.

(dowód: akta kontroli str. 424-428, 565-589, 604, 609-611, 655-865, 1893)

W okresie objętym kontrolą Instytut nie prowadził wdrożeń swoich prac badawczych. Przyczyny nieprowadzenia wdrożeń omówiono w rozdziale 1.7. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

1.6. Statut IBL wymienia „przystosowywanie wyników badań naukowych i prac rozwojowych do potrzeb praktyki” jako jeden z zakresów działania Instytutu. Definicja tego zapisu nie została rozwinięta w żadnym wewnętrznym dokumencie Instytutu.

Dyrektor IBL wyjaśnił, że „Instytut, pomimo braku w dokumentach wewnętrznych zdefiniowania pojęcia „przystosowania wyników badań naukowych i prac rozwojowych do potrzeb praktyki”, w swojej codziennej działalności kierował się ogólnie przyjętą definicją. W związku z powyższym, brak tej definicji w wewnętrznych dokumentach IBL nie utrudniał poprawnego sporządzania sprawozdań (np. PNT-01) oraz ankiet jednostki naukowej. Ponadto organ nadzorujący Instytut, w swoim wystąpieniu pokontrolnym nie stwierdził uchybień w zakresie przygotowywania sprawozdań, czy też ankiet jednostki”.

W sprawie kryteriów, jakie w IBL decydowały o zakwalifikowaniu działań do przystosowywania wyników badań naukowych i prac rozwojowych do potrzeb praktyki i rozróżnianiu tych działań od prac wdrożeniowych, Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że: „Poprzez przystosowanie wyników badań naukowych i prac rozwojowych do potrzeb praktyki należy rozumieć takie zaplanowanie prowadzonych badań, które umożliwia na podstawie uzyskanych wyników przygotowanie zaleceń dla praktyki gospodarczej. Ma to szczególne znaczenie w projektach realizowanych na potrzeby gospodarki leśnej. Wdrożenie to nic innego, jak zastosowanie wyników badań (wniosków dla praktyki) w praktyce gospodarczej. Efektywne wdrożenie wyników badań do praktyki, tak jak ma to miejsce z wynikami

badan Instytutu w praktyce gospodarczej Lasów Państwowych, powinno prowadzić do obniżenia kosztów działalności lub uniknięcia strat. Przy czym w większości wypadków, dokładne oszacowanie wartości uzyskanych efektów przez gospodarkę leśną jest niemożliwe do ustalenia, ponieważ ważną częścią działalności leśnictwa jest sfera dóbr i usług publicznych”.

Główną instytucją wdrażającą do praktyki wyniki prac realizowanych przez IBL jest Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych (DGLP). O wdrożeniu wyników badań do praktyki gospodarczej decydują zapisy zawarte w umowach z DGLP oraz ustalenia podjęte na oficjalnych odbiorach komisyjnych wyników realizacji tych projektów. Efektami wprowadzonych dla praktyki działań są również przygotowywane przez Instytut poradniki i notatniki naukowe (kierowane do praktyków), jak również organizowane szkolenia i seminaria.

(dowód: akta kontroli str. 481-482,490-492, 612-613, 1892)

1.7. Podstawowym kryterium zakwalifikowania działań Instytutu do badań naukowych i prac rozwojowych był przyjęty sposób ich realizacji uzgodniony w umowie z zamawiającym. Formą prezentacji wyników w tych przypadkach było sprawozdanie końcowe.

W okresie objętym kontrolą w Instytucie nie dokonywano kwalifikowania wdrożeń wyników badań naukowych i prac rozwojowych, ponieważ Instytut takich wdrożeń nie przeprowadzał. Głównym zleceniodawcą badań dla Instytutu jest DGLP, która wdraża wyniki tych badań.

Według stanowiska Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych, badania prowadzone przez IBL mają podstawowe znaczenie dla rozwoju wszystkich dziedzin leśnictwa, poczynając od gospodarki leśnej, przez ochronę przyrody, a na polityce leśnej państwa kończąc.

W badanym okresie Instytut realizował i realizuje na rzecz DGLP 98 projektów. Każdy z kończących się projektów, kończył się osiągnięciem celu.

Umowy między DGLP i IBL na realizację badań naukowych zawierane są na ogół na okresy od jednego do 3-5 lat, sporadycznie na dłuższe okresy. Jeden z punktów umów określa formę zakończenia badań, na ogół w postaci wytycznych i zaleceń dla praktyki, które są rozsyłane, celem ich praktycznego wykorzystania, do jednostek terenowych Lasów Państwowych.

Sprawozdania końcowe Instytutu są przedmiotem komisyjnego odbioru w DGLP, a następnie po zatwierdzeniu przez Dyrektora Generalnego LP przekazywane do jednostek podległych. Według powyższych zasad przekazano tym jednostkom większość wyników badań Instytutu, dzięki którym nastąpiły m.in.:

- wzrost zasobności i powierzchni lasów, wzbogacenie różnorodności biologicznej w ekosystemach leśnych,
- ograniczenie wydatków finansowych i rzeczowych, które wystąpiłyby w przypadku nie wprowadzenia wyników badań do praktyki (podniesienie odporności ekosystemów leśnych na zjawiska kłeskowe, lepsza organizacja pracy, obniżenie kosztów jednostkowych, wzrost wydajności pracy, zmniejszenie materiałochłonności produkcji itp.),
- poznanie preferencji społecznych względem świadczeń lasu oraz opracowanie zasad wielofunkcyjnej, zrównoważonej gospodarki leśnej.

W ocenie DGLP „uzyskane wyniki badań Instytutu stanowią cenne wskazania i pomoc w procesie planowania gospodarowania zasobami surowcowymi, w kreowaniu polityki sprzedaży drewna. Stanowią także materiał informacyjno-prognostyczny i poznawczy co do możliwego w przyszłości występowania niekorzystnych zjawisk i zagrożeń. Podają jednocześnie metodykę postępowania

i podejmowania działań prewencyjnych i zaradczych. (...) Uzyskane wyniki badań są również wykorzystywane przez różne zespoły robocze, powoływane przez Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych, w celu opracowania zarządzeń, zaleceń praktycznych oraz zasad wynikających z realizacji modelu leśnictwa wielofunkcyjnego. (...)

W związku z powyższym trudno jest oszacować coroczne efekty ekonomiczne uzyskane z tytułu wprowadzonych do praktyki rozwiązań z uwagi na blisko 100-letni cykl produkcji leśnej”.

Dyrektor IBL wyjaśnił m.in., że „Instytut od wielu lat wykonuje na zlecenie Ministra Środowiska, Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska i Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych prace związane z monitoringiem lasu (...) który jest podsystemem Państwowego Monitoringu Środowiska.

Także na zlecenie Ministerstwa Środowiska Instytut jest autorem oraz administratorem Krajowego Systemu Informacji o Pożarach Lasów (KSIPL). Celem prowadzenia tych prac jest wypełnianie zobowiązań międzynarodowych Polski (...). Obecnie jest wdrażana przez Polskę (...) Dyrektywa UE INSPIRE dotycząca stworzenia Infrastruktury Informacji Przestrzennej we Wspólnocie Europejskiej, gdzie w sierpniu 2013 r. Instytut został wskazany przez MŚ do koordynowania tematu częściowego III.12 Strefy zagrożenia naturalnego w zakresie zagrożeń pożarowych. Realizacja tego zadania będzie możliwa właśnie dzięki KSIPL”.

W okresie objętym kontrolą Instytut nie komercjalizował wyników swoich badań. Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że „struktura realizowanych w Instytucie tematów badawczych wskazuje, że w przypadku tematów realizowanych na zlecenie np. DGLP w związku z przekazaniem autorskich praw majątkowych do wyników badań na rzecz Zlecniodawcy, nie ma możliwości ich komercjalizacji przez Instytut. W przypadku badań, których wyniki są własnością Instytutu, nie istnieje możliwość ich komercjalizacji, ponieważ zaliczają się do badań podstawowych”.

W Instytucie nie funkcjonuje Fundusz Wdrożeniowy. Dyrektor IBL wyjaśnił, że „w Instytucie nie utworzono funduszu wdrożeniowego, ponieważ zgodnie z art. 19 ust. 2 pkt 3 ustawy o instytutach badawczych tworzy się go ze środków przekazanych instytutowi na podstawie umów przez przedsiębiorców wdrażających wyniki badań naukowych lub prac rozwojowych tego instytutu, z tytułu osiągnięcia wymiernych efektów ekonomicznych wdrożenia”.

(dowód: akta kontroli str. 430-480, 483-484, 590-591, 614, 620-630)

1.8. W okresie objętym kontrolą Instytut wykonując prace badawcze, rozwojowe i badawczo-rozwojowe finansowane ze środków własnych, unijnych oraz uzyskiwane z krajowych środków publicznych, a także na rzecz innych zlecniodawców nie podejmował kroków w kierunku ochrony własności intelektualnej i nie uzyskiwał ochrony wyników. Pracownikom Instytutu nie przyznawano praw majątkowych do wynalazków oraz innych efektów realizowanych badań. W Instytucie nie obowiązywały i nie obowiązują w tym zakresie przepisy wewnętrzne.

Dyrektor IBL wyjaśnił, że „Instytut nie określił w wewnętrznym dokumencie zasad ochrony własności intelektualnej, ponieważ wymogu takiego, do momentu znowelizowania ustawy o instytutach badawczych, nie nakładał na Instytut żaden akt prawny. Jednakże, zgodnie z ustawą o instytutach badawczych, w IBL działa rzecznik dyscyplinarny, który zgodnie z art. 56 wymienionej ustawy, w razie naruszenia praw autorskich może wszcząć postępowanie dyscyplinarne. Jednocześnie IBL wypełnia wymogi ustawowe w zakresie przestrzegania praw autorskich poprzez wykorzystywanie w instytutowych czasopismach leśnych

oprogramowania antyplagiatowego. Tym samym każde naruszenie praw autorskich może być rozpatrywane w formie postępowania sądowego”.

Dyrektor IBL wyjaśnił również, że „Instytut wykonując prace badawcze, rozwojowe i badawczo-rozwojowe finansowane ze środków własnych unijnych oraz uzyskiwane z krajowych środków publicznych nie zbywał praw do wyników badań innym podmiotom. Sytuacja wygląda inaczej w przypadku prac zleczanych Instytutowi przez inne instytucje, gdzie zapis w umowie zobowiązywał Instytut – jako Wykonawcę – do przekazania Zamawiającemu autorskich praw majątkowych do wyników pracy na prawie wszystkich polach eksploatacji. Większość tych zleceń, są to zlecenia z Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych, gdzie Instytut zagwarantował sobie w umowie licencję na wykorzystanie wyników zrealizowanych badań w opracowaniu nowych wniosków badawczych do różnych instytucji oraz w rozwoju nauki i celach dydaktycznych (...). Instytut dostarczając Zamawiającemu wyniki badań oraz przekazując jednocześnie na rzecz Zamawiającego autorskie prawa majątkowe do przedmiotu umowy otrzymywał wynagrodzenie z tego tytułu w wysokości zgodnej z zapisami w umowie”.

Ponadto z wyjaśnień Dyrektora IBL wynika, że „w związku z nowelizacją ustawy o instytutach badawczych Dyrekcja Instytutu planuje przedstawić w pierwszym kwartale 2015 r. do zaopiniowania RN IBL Regulamin zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych (...). W tym też zakresie dopiero co powstają ramowe wytyczne Rady Głównej Instytutów Badawczych, które po opracowaniu będą rozesłane wśród członków, do których zalicza się również IBL”.

IBL posiada jeden patent zgłoszony do Urzędu Patentowego RP w 2006 r. Dokument Patentowy nr 213148 został wystawiony w dniu 18 kwietnia 2013 r. dla Instytutu Chemii Fizycznej Polskiej Akademii Nauk oraz Instytutu Badawczego Leśnictwa (trwa od dnia 29 marca 2006 r.) i dotyczy produkcji preparatu przeznaczonego „do ograniczania liczebności owadów, zwłaszcza z rodzaju *Lymantria*”. Patent nie został jeszcze wdrożony. Długość ochrony tego patentu wynosi 9 lat. Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że „preparat, mimo że (...) zalicza się do najbardziej bezpiecznych dla środowiska, jest traktowany jako środek ochrony roślin. (...) Największym problemem związanym z podjęciem próby rejestracji preparatu, są bardzo wysokie opłaty związane z tym procesem, przekraczające możliwości finansowe ZD Chemipan⁹. W związku z powyższym prace nad produkcją i wdrożeniem preparatu zostały wstrzymane. Należy zaznaczyć, że jest to wspólny patent IBL i IChFPAN ze względu na wspomniany wyżej przyjęty system współpracy, w którym IChFPAN miał być przyszłym producentem preparatu. Przyjęty okres ochronny patentu jest decyzją dyrekcji obu jednostek i jest on odnawiany corocznie”.

(dowód: akta kontroli str. 429, 485-486, 592-593, 608, 654, 1882-1887, 1890)

1.9. W okresie objętym kontrolą Instytut nie współpracował z innymi podmiotami w ramach centrów naukowo-przemysłowych. Nie tworzył również spółek kapitałowych, ani nie nabywał lub obejmował akcji i udziałów w takich spółkach.

Dyrektor Instytutu wyjaśnił, że „na dzień dzisiejszy Instytut nie ma partnera, z którym mógłby współpracować w ramach centrum naukowo-przemysłowego. Z naturalnym partnerem, jakim jest sektor drzewny, Instytut współpracuje w ramach Platformy Technologicznej Sektora Leśno-Drzewnego. Współpraca z najważniejszym partnerem gospodarczym, jakim jest Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, jest oparta na wieloletnim doświadczeniu i sprawdzonych

⁹ Zakład Doświadczalny CHEMIPAN w strukturach Instytutu Chemii Fizycznej Polskiej Akademii Nauk.

rozwiązaniach niewymagających sformalizowania w postaci centrum naukowo-przemysłowego. (...) Instytut nie obejmował akcji/udziałów w spółkach kapitałowych ze względu na ryzyko, jakim obarczony jest tego typu rodzaj lokacji środków finansowych”.

(dowód: akta kontroli str. 487, 603)

1.10. Głównymi przychodami z działalności komercyjnej Instytutu w latach 2010–2013 były przychody ze sprzedaży wartości niematerialnych i prawnych w wysokości 12.867,5 tys. zł, z tego w poszczególnych latach: 3.330,3 tys. zł w 2010 r., 3.034,2 tys. zł w 2011 r., 3.219,0 tys. zł w 2012 r. oraz 3.284,0 tys. zł w 2013 r. Największy udział miały przychody z najmu (12.532,2 tys. zł, tj. 97,4% – odpowiednio: 3.208,0 tys. zł, 2.997,2 tys. zł, 3.109,6 tys. zł, 3.217,4 tys. zł), w tym przychody z wynajmu budynku w Warszawie¹⁰ wynoszące łącznie 10.193,5 tys. zł, tj. 81,3% przychodów z najmu. Zysk z najmu wszystkich nieruchomości wyniósł łącznie 7.106,0 tys. zł, przy kosztach w wysokości 5.426,2 tys. zł.

W okresie objętym kontrolą Instytut wykonywał usługi na rzecz podmiotów zewnętrznych. W latach 2010–2014 wykonał łącznie 183 takich zleceń, których wartość wyniosła 4.820 tys. zł. Łączny zysk finansowy z tej działalności wyniósł 1.036 tys. zł.

Dyrektor Instytutu podał, że: „w przypadku realizacji usług typu ekspertyza ustalenie kosztu realizacji takiej usługi opierało się na określeniu przez pracownika, który miałby wykonać taką usługę, pracochłonności prac nad ekspertyzą (konieczna ilość roboczodni) oraz wysokości innych kosztów koniecznych do poniesienia (materiały, delegacja, transport itd.). W sumie powyższe koszty dawały koszty bezpośrednie tematu. Następnie były dodawane koszty pośrednie w temacie (procent od wynagrodzeń bezpośrednich), które w sumie z kosztami bezpośrednimi dawały koszt netto prac. Następnie dodawany był podatek VAT w wysokości odpowiedniej do danej usługi i zgodny z prawodawstwem. Koszt netto prac wraz z naliczonym podatkiem VAT dawał całkowity koszt tematu (koszt brutto), który był przedstawiany zamawiającemu.

W przypadku usług specjalistycznych świadczonych przez funkcjonujące w Instytucie Laboratoria, a mianowicie Laboratorium Chemii Środowiska Przyrodniczego i Laboratorium Biologii Molekularnej (koszty) są określone ceną przeprowadzenia analizy jednej próbki w określonym czasie. Ceny są powszechnie dostępne przez stronę internetową Instytutu i wynikają także z pracochłonności prac nad analizą oraz głównie z zużycia materiałów i odczynników laboratoryjnych, jak i wykorzystania specjalistycznej aparatury badawczej.

Instytut nie partycypował finansowo w projektach naukowych prowadzonych przez inne jednostki w kraju i zagranicą oraz nie posiada również uprawnień homologacyjnych i certyfikacyjnych.

(dowód: akta kontroli str. 487-489, 594-595, 866-944)

1.11. Ostatnia kontrola w Instytucie przeprowadzona przez NIK (Delegatura w Warszawie) miała miejsce w 2005 r. Jej przedmiotem była działalność IBL, w szczególności: status i przedmiot działalności, stan i struktura zatrudnienia, sytuacja ekonomiczno-finansowa, realizacja działalności badawczo-rozwojowej, wykonanie rocznych planów i sprawozdawczość, współpraca międzynarodowa, wykorzystanie środków publicznych, zamówienia publiczne, stan i wykorzystanie mienia oraz działalność gospodarcza i usługowa. Sformułowane wnioski pokontrolne dotyczyły stosowania ustawy – Prawo zamówień publicznych. IBL podjął kroki celem

¹⁰ Wynajem budynku w Warszawie przy ul. Bitwy Warszawskiej 1920 r. Nr 3 głównie dla DGLP.

realizacji obydwu wniosków pokontrolnych, o czym poinformował pismem Wicedyrektora Delegatury NIK w Warszawie.

Ministerstwo Środowiska, na podstawie art. 36 ustawy o instytutach badawczych, przeprowadziło w II kwartale 2013 r. w Instytucie kontrolę w zakresie działalności finansowej, organizacji i jakości pracy oraz jakości zarządzania. Działalność Instytutu we wszystkich trzech zakresach została oceniona pozytywnie. W okresie objętym kontrolą realizacja trzech projektów badawczych była poddawana audytom instytucji zewnętrznych¹¹.

(dowód: akta kontroli str. 6-15, 945-981, 990-997, 1811-1881)

Ustalono
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

2. Prawdliwość wydatkowania środków publicznych

Opis stanu
faktycznego

2.1. Instytut Badawczy Leśnictwa posiadał opracowaną i zatwierdzoną *Politykę rachunkowości* z roku 2009. Minister Środowiska wskazał w wystąpieniu pokontrolnym z dnia 31 lipca 2013 r., że Instytut prowadzi rachunkowość zgodnie z ustawą o rachunkowości, zaznaczając jednocześnie, że przyjęte zasady rachunkowości wymagają uzupełnienia, zgodnie z art. 10 ust 1 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości¹², o określenie roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych, co zostało wprowadzone dwoma aneksami w roku 2013.

(dowód: akta kontroli str. 955-974, 1893)

W okresie 2010–2013¹³ – przychody wyniosły ogółem 157.652 tys. zł. Przychody IBL w badanym okresie wykazywały tendencję wzrostową, w roku 2013 przychody wyniosły 45.094 tys. zł i były wyższe o 51,7% niż osiągnięte przychody w roku 2010 (29.726 tys. zł).

W kontrolowanym okresie w strukturze przychodów dominowały przychody własne, które stanowiły: w 2010 r. – 22.426 tys. zł; w 2011 r. – 26.592 tys. zł; w 2012 r. – 36.511 tys. zł i w 2013 r. – 38.953 tys. zł.

Głównym źródłem przychodów własnych były przychody ze sprzedaży prac badawczo-rozwojowych, które w latach 2010–2013 wyniosły 85.938 tys. zł i stanowiły 54,5% przychodów ogółem, w tym przychody z realizacji prac badawczo-rozwojowych na rzecz Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych 81.163 tys. zł, tj. 51,5% uzyskanych przychodów ogółem w latach 2010–2013.

Przychody z działalności gospodarczej wyniosły 6.498 tys. zł i stanowiły 4,1% przychodów ogółem, w tym przychody z działalności dydaktycznej: w roku 2010 – 59,6 tys. zł; w roku 2011 – 184,4 tys. zł; w roku 2012 – 212,3 tys. zł; w roku 2013 – 108,7 tys. zł.

¹¹ W zakresie projektu LCI – „Leśne Centrum Informacji – platforma informacyjna monitoringu środowiska, audyt prowadzono 8 razy (w latach 2011-2014) audyt prowadziło Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Fundacja Współpracy, nie wnosząc uwag do realizacji. W zakresie projektu Protaxus – „Czynna ochrona cisa pospolitego na wybranych obszarach Natura 2000 w Polsce” audyt w 2014 r. prowadziło Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych, w wyniku której wystosowano zalecenia formalne dotyczące m.in. wprowadzenia procedury potwierdzającej realizację dostaw (usług) zgodnie z umową, uszczegółowienia struktury organizacyjnej projektu oraz stosowania podręcznika wytycznych w zakresie kwalifikowania wydatków w zakresie POIŚ. W zakresie projektu PROZA – „Platforma wspomagania decyzji operacyjnych zależnych od stanu atmosfery” w 2012 r. audyt prowadziło Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, nie wnosząc uwag.

¹² Dz.U. z 2013 r., poz. 330 z późn. zm.

¹³ W roku 2014 przychody ogółem wyniosły 45.094 tys. zł, w tym na działalność statutową – 3.168 tys. zł.

Przychody ze środków publicznych na naukę w latach 2010–2013 wyniosły 20.842 tys. zł i stanowiły 13,2% przychodów ogółem w tym;

- dotacja na działalność statutową MNiSW - 15.429 tys. zł, tj. 9,7% przychodów ogółem;
- dotacja NCN – 2.919 tys. zł, tj. 1,9% przychodów ogółem;
- dotacja NCBiR – 2.483 tys. zł, tj. 1,6% przychodów ogółem.

Koszty ogółem w latach 2010–2013 wyniosły 139.577 tys. zł i były niższe o 18.075 tys. zł, tj. o 11,5% od przychodów ogółem.

Główną pozycję kosztów stanowiły wydatki na wynagrodzenia wraz z pochodnymi, które wyniosły 73.611 tys. zł, tj. 52,7% kosztów ogółem,

Koszty usług obcych oraz zużycia materiałów i energii wyniosły w latach 2010–2013 43.894 tys. zł i stanowiły 31,5% kosztów ogółem.

(dowód: akta kontroli str. 566-600, 615-619, 1893)

Wartość aktywów ogółem w latach 2010–2013 zwiększyła się z 91.520 tys. zł w 2010 r. do 112.666 tys. zł w 2013 r. co było wynikiem m.in. zwiększania się różnicy pomiędzy przychodami a kosztami.

Aktywa obrotowe, których wartość wzrosła z 43.798 tys. zł w 2010 r. do 69.373 tys. zł w 2013 r., stanowiły odpowiednio 47,9% w 2010 r. i 61,6% w 2013 r. wartości aktywów ogółem. IBL dysponował własnym zasobem środków pieniężnych, który na koniec 2013 r. stanowił 11,5% aktywów obrotowych (8.024 tys. zł).

(dowód: akta kontroli str. 596, 1893)

Wynik finansowy netto w latach 2010–2013 kształtował się następująco: w roku 2010 – 417 tys. zł; w roku 2011 – 3.371 tys. zł; w roku 2012 – 5.183 tys. zł; w roku 2013 – 9.104 tys. zł;

Wynik finansowy osiągnięty przez IBL w roku 2013 był prawie 22 krotnie wyższy niż osiągnięty w roku 2010.

Instytut Badawczy Leśnictwa nie posiadał w badanym okresie zobowiązań wymagalnych.

Wskaźnik zyskowności netto¹⁴ w badanym okresie kształtował się następująco: w roku 2010 – 1,4%; w roku 2011 – 9,2%; w roku 2012 – 11,5%, w roku 2013 – 18,6%. Wzrost wskaźnika pokazuje, że IBL przy wzroście przychodów, jednocześnie ograniczył koszty, w wyniku czego zysk osiągany przez IBL rośnie szybciej niż przychody.

W badanym okresie Instytut charakteryzował wzrost zyskowności działalności operacyjnej – od wartości ujemnej w 2010 r. na poziomie minus 580 tys. zł do wartości dodatniej 8.149 tys. zł w 2013 r., co znalazło odzwierciedlenie w zysku osiągniętym przez Instytut w tym roku.

Wskaźnik produktywności aktywów¹⁵ kształtowały się następująco: w roku 2010 – minus 0,63%; w roku 2011 – 2,1%; w roku 2012 – 3,2%; w roku 2013 – 7,2%.

Wzrost wartości tego wskaźnika w badanym okresie oznacza pożądany wzrost produkcji na jednostkę majątku.

Wskaźnik ogólnego zadłużenia¹⁶ IBL kształtował się w badanym okresie od 13,9% do 20,0%. Wymieniony wyżej wskaźnik pokazuje, iż w minimalnym stopniu IBL finansuje posiadany majątek pożyczonym kapitałem.

¹⁴ Liczone jako: wynik finansowy netto x 100% / przychody ogółem, informujące o efektywności całokształtu działalności IMN.

¹⁵ Liczone jako: wynik z działalności operacyjnej x 100% / aktywa razem, wyrażające rentowność zaangażowanych aktywów.

¹⁶ Liczone jako: zobowiązania ogółem / suma bilansowa, informujące o stopniu pokrycia majątku kapitałami obcymi.

Dodatni wynik finansowy IBL wypracowuje głównie poprzez realizację badań naukowych wykonywanych na zlecenie Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych. Liczba realizowanych usług systematycznie wzrasta z 34 na kwotę 12.530 tys. zł w roku 2010 do 53 usług w roku 2013 na kwotę 28.354 tys. zł, wynik finansowy z tej działalności w roku 2010 był ujemny (minus 352 tys. zł) natomiast w roku 2013 wyniósł 5.147 tys. zł i stanowił 58,5% udziału w osiągniętym wyniku finansowym netto.

(dowód: akta kontroli str. 596, 1893)

W badanym okresie Instytut realizował także zadania dla Ministra Środowiska (w latach 2010–2013 na kwotę 2.623 tys. zł, a w I półroczu 2014 r. – 1.510 tys. zł). Były to między innymi dwie umowy dotyczące monitoringu lasów realizowane za kwotę ogółem 1.802,5 tys. zł:

- Monitoring lasów – badanie na stałych powierzchniach obserwacyjnych II rzędu, w tym na powierzchniach monitoringu intensywnego;
- Monitoring lasów – badanie na 12 stałych powierzchniach obserwacyjnych monitoringu intensywnego.

W badanym okresie realizowane były również umowy dotyczące monitoringu lasu finansowane przez inne podmioty i tak:

- dwie umowy dotyczące monitoringu lasu finansowane były przez Dyрекcję Generalną Lasów Państwowych na łączną kwotę 4.721,9 tys. zł: (BLP 323 – Monitoring lasu – ocena stanu lasów w Polsce; BLP 632 – Monitoring lasu – ocena stanu lasów w Polsce).
- dwie umowy realizowane były na podstawie umów zawartych z Głównym Inspektorem Ochrony Środowiska (NCR215 - „Monitoring i oceny stanu zdrowotnego lasów w latach 2009–2011; NCR216 „Monitoring i ocena stanu zdrowotnego lasów w latach 2012–2014”).

Umowy zawarte z Ministrem Środowiska i Głównym Inspektorem Ochrony Środowiska w zakresie realizacji badań badawczo-rozwojowych dotyczących monitoringu lasu były finansowane ze środków NFOŚiGW. Łącznie wydatki poniesione na Monitoring Lasu wyniosły w okresie 2010–2013 kwotę 9.789 tys. zł, w tym ze środków NFOŚiGW 5.067 tys. zł, tj. 51,8%

Szczegółową analizą objęto umowy z Głównym Inspektorem Ochrony Środowiska NCR215 (46/2009) dotyczącą „Monitoring i oceny stanu zdrowotnego lasów w latach 2009–2011.

W szczegółowym zakresie pracy określono, iż wykonawca będzie przeprowadzał badania stanu zdrowotnego lasów na 1222 stałych Powierzchniach Obserwacyjnych.

W szczegółowym zakresie pracy zawarto stwierdzenie, iż do opracowania raportu zostaną wykorzystane wyniki wszystkich badań wykonanych w ramach realizacji monitoringu lasów współfinansowanych przez DGLP, MŚ i GIOŚ.

W każdym z badanych lat Instytut na podstawie ww. umów zawartych z trzema wyżej wymienionymi podmiotami sporządzał opracowanie pt. „Stan uszkodzenia lasów w Polsce w danym roku na podstawie badań monitoringowych”

(dowód: akta kontroli str.1024-1132, 1804)

Według łącznego¹⁷ sprawozdania PNT-01 o działalności badawczej i rozwojowej (B+R) nakłady wewnętrzne faktycznie poniesione na działalność B+R w latach

¹⁷ Wraz z zakładami naukowymi znajdującymi się w Krakowie (Zakład Lasów Górskich) i Białowieży (Zakład Lasów Naturalnych).

2010–2013 wyniosły: 121.042,7 tys. zł, w tym: w 2010 r. – 26.101,6 tys. zł; w 2011 r. – 29.302,5 tys. zł; w 2012 r. – 31.634,2 tys. zł; w 2013 r. – 34.003,4 tys. zł.

Udział nakładów wewnętrznych w kosztach ogółem kształtował się w badanym okresie na poziomie 86,7%, najwyższy był w roku 2011 – 95,7%;

Nakłady bieżące ogółem wyniosły 110.408,5 tys. zł i stanowiły 91,2% nakładów wewnętrznych, w tym nakłady osobowe wyniosły 39,807,2 tys. zł i stanowiły 36,1% nakładów bieżących ogółem.

Nakłady inwestycyjne na środki trwałe ogółem poniesiono w okresie 2010–2013 w kwocie 10.633,2 tys. zł i stanowiły one 8,8% nakładów wewnętrznych

Dyrektor IBL w wyjaśnieniach podał m.in. że zakupu środków trwałych dokonano w latach wcześniejszych, szczególnie w okresie tuż po zmianie siedziby Instytutu z Warszawy (ul. Bitwy Warszawskiej) na lokalizację w Sękocinie, poczyniono liczne nakłady na szeroko rozumianą infrastrukturę badawczą, która w chwili obecnej wymaga tylko remontów i serwisu. Ponadto ważny składnik majątku trwałego o znacznej wartości (pojazdy służbowe) nie były kupowane, lecz są przedmiotem leasingu.

(dowód: akta kontroli str.1024,1388-1424, 16541662)

2.2. W okresie 2010–2013 przychody IBL z działalności statutowej wyniosły 15.429 tys. zł. Najwyższe przychody zostały osiągnięte w latach 2011 i 2012, odpowiednio 4.165 tys. zł i 4.167 tys. zł. W 2013 r. Instytut uzyskał najniższe przychody z działalności statutowej w wysokości 3.345 tys. zł.

Koszty ogółem działalności statutowej wyniosły 17.323 tys. zł.

Dyrektor Instytutu, w wyjaśnieniach podał m.in., że malejący udział procentowy dotacji statutowej przyznawanej przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego na działalność Instytutu wynika ze zwiększającej się w badanym okresie aktywności IBL w zdobywaniu środków finansowych z innych źródeł, np. Lasów Państwowych czy funduszy unijnych. W badanym okresie przychody ogółem Instytutu rosły szybciej w porównaniu do wzrostu dotacji MNiSW na działalność statutową, co spowodowało spadek procentowy udziału dotacji statutowej w przychodach IBL. W ujęciu wartościowym, w latach 2011 i 2012 w porównaniu do roku 2010, wartość dotacji statutowej rosła (przy malejącym udziale procentowym dotacji w przychodach ogółem), co było spowodowane wzrostem przychodów ogółem. W 2013 roku wartość dotacji w porównaniu do lat poprzednich malała, natomiast wartość przychodów ogółem rosła. W związku z tym odnotowano znaczny spadek udziału procentowego dotacji w przychodach ogółem.

Na działalności statutowej IBL poniósł stratę w wysokości 1.883 tys. zł.

Dyrektor Instytutu, w wyjaśnieniach podał m.in., że przyczyną niedoszacowania kosztów tematów badawczych w ramach działalności statutowej był sposób kalkulacji kosztów pośrednich. W kalkulacjach wewnętrznych Instytutu, przyjętych dla tematów realizowanych w ramach działalności statutowej, koszty pośrednie były planowane na początku w wysokości 150%, a następnie 80% od wynagrodzeń bezpośrednich. Zmiana wysokości narzutu wynikała z przyjęcia przez Dyрекcję Instytutu działań polegających na zracjonalizowaniu wykorzystania kosztów bezpośrednich w projektach. W trakcie roku obrotowego koszty pośrednie rozliczane są zgodnie z Polityką rachunkowości Instytutu, która wskazuje, by zaewidencjonowane koszty zakładowe danego okresu sprawozdawczego rozliczane były jako narzut na koszty pośrednie. Instytut nie jest w stanie oszacować dokładnej kwoty narzutu na koszty pośrednie na początku danego roku. W badanym okresie koszty bezpośrednie nie przekroczyły kwoty dotacji, czyli nie były przeszacowane.

(dowód: akta kontroli str. 1137, 1654-1662)

Badaniem kontrolnym objęto środki przyznane w ramach działalności Statutowej na rok 2013.

Przychody z działalności statutowej w roku 2013 wyniosły 3.345 tys. zł. Koszty bezpośrednie wyniosły 2.915 tys. zł, a koszty pośrednie 791 tys. zł. Na działalności tej IBL poniósł stratę w roku 2013 w wysokości 349 tys. zł. W roku 2013 IBL zaplanował realizację 34 tematów naukowo badawczych finansowanych przez MNiSW. W dniu 2 sierpnia 2012 r. Dyrektor IBL zwrócił się do Ministerstwa Środowiska o zaopiniowanie Wniosku o przyznanie dotacji na podstawową działalność statutową na 2013 r. (zgodnie z art. 18 ust 5 pkt 3 ustawy o zasadach finansowania nauki z dnia 30 kwietnia 2010 r.¹⁸).

Instytut Badawczy Leśnictwa w dniu 24 sierpnia 2012 r. wnioskował o przyznanie dotacji na utrzymanie potencjału badawczego oraz dotacji na finansowanie działalności polegającej na prowadzeniu badań naukowych lub prac rozwojowych, służących rozwojowi młodych naukowców.

Do wniosku o dotację dołączono opinię Departamentu Leśnictwa i Ochrony Przyrody Ministerstwa Środowiska z dnia 16 sierpnia 2012 r., zawierające pozytywną opinię dotyczącą ww. wniosku wraz z uzasadnieniem, w której zawarto m.in. opinię, iż działalność badawcza Instytutu ukierunkowana była na wypracowanie metod racjonalnego gospodarowania w leśnictwie.

W dniu 24 kwietnia 2013 r. Instytut Badawczy Leśnictwa zwrócił się do MNiSW o zwiększenie dotacji na utrzymanie potencjału badawczego Instytutu w 2013 r. o kwotę 220 tys. zł. W uzasadnieniu IBL podał, iż posiada w swojej strukturze organizacyjnej jednostkę terenową w Białowieży (Zakład Lasów Naturalnych), budynek której (z początków XX wieku) został uszkodzony podczas ostrej zimy. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego decyzją nr 3861/E-211/S/2013 z dnia 17 września 2013 r. przyznał Instytutowi Badawczemu Leśnictwa dotację podmiotową na utrzymanie potencjału badawczego w 2013 r. z tytułu wystąpienia sytuacji nadzwyczajnej spowodowanej zdarzeniem losowym w wysokości 220 tys. zł.

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego decyzją nr 3861/E-211/SPUB/2013 z dnia 24 czerwca 2013 r. odmówił przyznania wnioskowanych środków na utrzymanie specjalnego urządzenia badawczego, tj. Laboratorium Biologii Molekularnej.

Instytut posiadał Laboratorium Biologii Molekularnej i Pracownię Chemii Środowiska Przyrodniczego. W Laboratorium Biologii Molekularnej wykonywano unikatowe badania zróżnicowania genetycznego podstawowych gatunków lasotwórczych na podstawie markerów polimorfizmu DNA jądrowego umożliwiające identyfikację materiału rozmnożeniowego oraz ochronę zasobów genowych podstawowych drzew w Polsce i Europie, jak również walkę z nielegalnym obrotem drewna (usługowo laboratorium do roku 2014 wykonało 70 analiz porównawczych DNA drewna na potrzeby Straży Granicznej, Nadleśnictw, Komend Policji i Sądów). IBL jako jedyny w Polsce wykonuje analizy porównawcze jesionu wyniosłego i grabu pospolitego.

Pracownia Chemii Środowiska Przyrodniczego od 2006 r. posiada certyfikat akredytacji AB740 Polskiego Centrum Akredytacji na badania chemiczne gleb, materiału roślinnego oraz wody, oraz badania właściwości fizycznych gleb i wody. W roku 2011 w porównaniach między laboratoryjnych organizowanych przez ICP – Forest w dziale wody na 40 laboratoriów biorących udział w porównaniach IBL osiągnął samodzielnie pierwsze miejsce.

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego decyzją nr 3861/E-211/B/2013/2 z dnia 9 września 2013 r. odmówił przyznania wnioskowanych środków na utrzymanie i poszerzanie naukowej bazy danych pn. Biblioteka w 2013 r. (IBL posiada system

¹⁸ Dz.U. z 2014 r., poz. 1620.

informatyczny Leśne Centrum Informacji (LCI) który służy m.in. do gromadzenia i udostępniania naukowych baz danych. IBL posiada bibliotekę z publikacjami od roku 1732).

(dowód: akta kontroli str.1173- 1193, 1279-1387, 1425, 1654-1658, ,1663-1676, 1807)

Stosownie do § 15 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia MNiSW z dnia 5 listopada 2010 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na naukę na finansowanie działalności statutowej¹⁹, Instytut Badawczy Leśnictwa równocześnie z wnioskiem o przyznanie dotacji na 2015 r. (tj. w dniu 3 września 2014 r.) wysłał raport z wykorzystania otrzymanych w 2013 r. środków wraz z ich rozliczeniem.

W rozliczeniu wykazano, że w 2013 r. Instytut Badawczy Leśnictwa wykorzystał środki z dotacji statutowej w kwocie 3.288,6 tys. zł., z tego na:

- działania niezbędne do rozwoju specjalności naukowych lub kierunków badawczych oraz rozwoju kadry naukowej – 424,3 tys. zł;
- utrzymanie infrastruktury badawczej – 1.156,7 tys. zł;
- zatrudnienie niezbędnej kadry naukowej i inżynierijno-technicznej –963,1 tys. zł;
- zakup lub wytworzenie aparatury naukowo-badawczej – 720,7 tys. zł;
- współpracę naukową krajową i zagraniczną – 23,7 tys. zł.

Wykorzystał także środki w kwocie 56,1 tys. zł na rozwój młodych naukowców

Z 33 tematów badawczych ujętych we wniosku o dotację statutową w 2013 r., według sprawozdania z działalności IBL za rok 2013 podjęto realizację wszystkich 33 ujętych we wniosku o przyznanie dotacji statutowej, 11 projektów badawczych zostało zrealizowanych w 2013 r.

Do realizacji w latach następnych pozostało 22 projekty, w roku 2014 kontynuowano ich realizację (umowy wieloletnie).

Nie zostały wykorzystane środki dotacji dodatkowej, którą Instytut Badawczy Leśnictwa otrzymał w roku 2013 w kwocie 220 tys. zł na utrzymanie potencjału badawczego-pilny remont konstrukcji dachu i jego poszycia oraz wykonanie izolacji przeciwwilgociowej ścian piwnicy budynku IBL w Białowieży. Dyrektor Instytutu, w wyjaśnieniach podał m.in., że w związku z brakiem możliwości wykonania prac w okresie zimowym remont został przełożony na rok 2014. W 2014 r. wykonano remont dachu w Białowieży, co zostało potwierdzone protokołem odbioru oraz rozliczone fakturą 70/10/2014 z dnia 1.10.2014 r.

(dowód: akta kontroli str.1138-1278, 1654-1662)

2.3. Szczegółową analizą objęto projekt realizowany z udziałem środków zagranicznych (UE) w ramach 7 Programu Ramowego BACCARA: „*Bioróżnorodność a zmiany klimatu – analiza ryzyka*”. Okres realizacji: 2009–2012; zakład wiodący: Zakład Gospodarki Leśnej Regionów Górskich; zakłady współpracujące: Zakład Ekologii Lasu, Zakład Hodowli Lasu i Genetyki Drzew Leśnych, Zakład Ochrony Lasu. Głównym celem projektu BACCARA było stworzenie podstaw naukowych pozwalających na opracowanie narzędzi umożliwiających leśnikom i instytucjom zarządzającym dokonanie oceny zagrożeń dla europejskiej bioróżnorodności leśnej oraz ewentualnych strat na produktywności lasów, wynikających ze zmian klimatycznych. W latach 2010–2012 wydatkowano na ten projekt 679,7 tys. zł, w tym ze środków UE 512,9 tys. zł, a ze środków MNiSW

¹⁹ Dz.U. z 2014 r., poz. 90.

176,4 tys. zł. W dniu 17 lutego 2014 r. Departament Instrumentów Polityki Naukowej MNiSW w nawiązaniu do raportu końcowego z realizacji projektu (w ramach 7 Programu Ramowego BACCARA: „Bioróżnorodność a zmiany klimatu – analiza ryzyka”) poinformował Instytut Badawczy Leśnictwa, iż na podstawie opinii Zespołu Interdyscyplinarnego do spraw współpracy z zagranicą – uznał projekt za wykonany.

(dowód: akta kontroli str. 581, 1135-1136)

Analizą objęto dwa projekty dofinansowane ze środków krajowych:

- BLP-355: *„Wykorzystanie naturalnych sygnałów stresu oraz sztucznie generowanych ultradźwięków dla ograniczenia szkód od gryzoni w lasach”*. (zwany dalej BLP-355), okres realizacji: 2010–2013, realizowany przez Zakład Ekologii Lasu. Celem realizacji projektu było poznanie dźwięków wydawanych przez wybrane gatunki gryzoni w sytuacji zachowań agresywnych, zbadanie, w jaki sposób gryzonie reagują na sztuczne emitowanie tych dźwięków, zbadanie możliwości zastosowania wymienionych sygnałów do celów odstraszenia gryzoni i zaproponowanie metody takiego odstraszenia. Koszt realizacji 1.162 tys. zł, ze środków DGLP;
- BLP-334: *Zróżnicowanie genetyczne czereśni ptasiej (Cerasus avium Moench) i jarzębu brekinii (Sorbus torminalis L. Crantz.) w Polsce oraz możliwości ich plantacyjnej uprawy w celu uzyskania wysokowartościowego surowca drzewnego* (zwany dalej BLP-334), okres realizacji: 2008–2012, realizowany również przez Zakład Hodowli Lasu i Genetyki Drzew Leśnych ze środków DGLP. Koszt realizacji 1.162 tys. zł,

Instytut Badawczy Leśnictwa realizował ww. projekty badawcze zgodnie z zawartymi umowami i uzyskiwał efekty założone w umowach o dofinansowanie. Prace badawcze realizowano z zachowaniem terminów określonych w harmonogramach lub zmianach do harmonogramów.

Analiza zrealizowanych umów w badanym okresie wykazała, iż wyniki prac naukowo-badawczych w postaci wytycznych oraz sprawozdań końcowych zostały przekazane i udostępnione zleceniodawcom zgodnie z zapisami umów do stosowania i wykorzystania w jednostkach organizacyjnych DGLP.

(dowód: akta kontroli str. 998-1023, 1133-1134, 1515-1604, 1605-1633, 1808-1810)

W powiązaniu z tematem BLP-334 realizowanym na zlecenie Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych skontrolowano temat finansowany ze środków statutowych w oparciu o założone poletka doświadczalne ww. tematu *„Wstępna ocena zmienności rodowodowo - prewencyjnej wybranych pochodzeń jarzębu brekinii i czereśni ptasiej w Polsce”* realizowany w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2013 r. – kwota brutto 75 tys. zł. Celem projektu było wykonanie oceny charakterystyki predyspozycji wzrostowych i plastyczności wybranych polskich pochodzeń czereśni ptasiej i jarzębu brekinii na powierzchniach rodowo-prewencyjnych założonych wiosną 2012 r. w nadleśnictwach Syców, Jamy, Prudnik i Olszycy. W opinii stwierdzono, iż uzyskane wyniki ze względu na bardzo krótki okres obserwacji wzrostu sadzonek należy traktować jako wstępne.

Przeprowadzona w toku kontroli analiza dokumentów stanowiących podstawę poniesienia kosztów tematu BLP-334 wykazała, iż:

- do kosztów tego projektu zaliczono koszty wyjazdu autora tematu na konferencję w Kownie na Litwie w dnia 19–25 maja 2012 r. natomiast efekty tego seminarium przedstawiono w sprawozdaniu przedłożonym do MNiSW z innego tematu badawczego w części G w raporcie wykorzystania środków przyznanych na utrzymanie potencjału badawczego dotyczącym projektu *„Identyfikacja*

wybranych genotypów brzozy brodawkowej do plantacji upraw drzew szybkorosnących („240224”);

- skontrolowane dowody księgowe nie zawierały opisu merytorycznego wymaganego art. 22 ust. 1 ustawy o rachunkowości oraz zapisami Zarządzenia Dyrektora Instytutu z dnia 18 października 2010 r. w sprawie wprowadzenia „Instrukcji sporządzania i obiegu dokumentów”;
- nie przestrzegano „Instrukcji zamawiania dostaw, usług, robót budowlanych w Instytucie Badawczym Leśnictwa” wydawanej przez Dyrektora Instytutu (w zakresie wypełniania „Zapotrzebowania ZP 39”).

(dowód: akta kontroli str. 1334, 1426-1515, 1677-1802a)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Przeprowadzona w toku kontroli analiza dokumentów stanowiących podstawę poniesienia kosztów tematu BLP-334 wykazała, iż do kosztów zaliczono koszty wyjazdu autora tematu na konferencję w Kownie na Litwie w dniach 19–25 maja 2012. Z opisu faktur i zapotrzebowania nie wynikało, aby konferencja była związana z realizowanym tematem. Koszty ogółem wyjazdu wynosiły – 5.241,60 zł. Jednocześnie w sprawozdaniu z realizacji innego zadania pn. *„Identyfikacja wybranych genotypów brzozy brodawkowej do plantacji upraw drzew szybkorosnących (2402240)”* przedłożonego we wniosku do MNiSW o przyznanie dofinansowania na rok 2013 w części „wykorzystanie uzyskanych wyników” IBL podał: „Wykonanie posteru pt. Growth responses of silver birch (*Betula pendula* Roth) to environmental change” i przedstawienie go na konferencji pt. w Kownie na Litwie, w maju 2012 r., co, w ocenie NIK, było działaniem nierzetelnym.

Kierownik Zakładu Hodowli Lasu i Genetyki Drzew Leśnych w wyjaśnieniach podał „iż pracownicy naukowcy prowadzący badania są zobligowani do ich publikacji oraz prezentacji na seminariach, konferencjach, warsztatach krajowych i zagranicznych. W większości przypadków następuje to po formalnym zakończeniu tematu, nie ma więc możliwości finansowania tych działań z już zakończonego i zamkniętego tematu. Ponieważ całość działalności Instytutu finansowana jest z projektów badawczych, podobnie rzecz ma się z finansowaniem udziału w seminariach i konferencjach.

Dyrektor IBL w wyjaśnieniach podał m.in., iż zgodę na dany wyjazd wyraża Dyrektor Instytutu po przedłożeniu przez kierownika zakładu lub/i projektu odpowiedniego wniosku. W Instytucie nie ma możliwości wyjazdu pracownika na spotkanie nie związane tematycznie z prowadzoną działalnością naukową oraz zakresem działalności zakładu naukowego, w którym dany pracownik jest zatrudniony. Dodatkowo, każda konferencja, symposium, seminarium naukowe nawet nie bezpośrednio związane tematycznie z danym projektem, służy rozwojowi naukowemu pracownika poprzez poszerzanie wiedzy oraz nawiązywanie kontaktów w obszarze dotyczącym także przedmiotowego projektu.

W badaniach leśnych prezentowanie i rozpowszechnianie wyników badań w ramach konferencji, sympozjów, szkoleń czy też publikacji bardzo często odbywa się po zakończeniu danego tematu badawczego. Wynika to z wielu czynników np. długości cyklu wydawniczego, zobowiązań (szkolenia, instruktarze) względem zleceniodawcy, cykliczności tematycznych konferencji,

na których prezentuje się wyniki badań. Wydarzenia te są także platformą wymiany doświadczeń, które wpływają na rozwój pracownika i Instytutu.

(dowód: akta kontroli str.1637-1653)

2. Analizowane dowody księgowe tematu BLP-334 nie zawierały wymaganego art. 22 ust. 1 ustawy o rachunkowości oraz zapisami Zarządzenia Dyrektora Instytutu z dnia 18 października 2010 r. w sprawie wprowadzenia „Instrukcji sporządzania i obiegu dokumentów” opisu merytorycznego, np.: w opisie zakupu biletu na przelot samolotem - Warszawa - Paryż - Bordeaux – Warszawa z projektu BLP-334, koszt – 1.544,91 zł, brak celu wyjazdu; opłata konferencyjna 2.184,2 zł, brak opisu, wydrukowanie posterów – 460 zł, brak opisu merytorycznego; aktualizacja subskrypcji Auto Mapy Europa XL –2 szt. – 298 zł do będących na stanie zakładu odbiorników GPS, nie stanowi opisu, iż są one niezbędne do realizacji właśnie tego projektu; faktury na odczynniki za kwoty – 3.510,7 zł; 2.890,2 zł; 213,2 zł brak opisu do jakiego zadania je wykorzystano.

Kierownik Zakładu Hodowli Lasu i Genetyki Drzew Leśnych w wyjaśnieniach podał *„iż pełna informacja o przedmiocie zamówienia znajduje się na zapotrzebowaniu ZP39, które jest integralną częścią faktury i dlatego nie umieszczono na niej szczegółowego opisu. Przykładowo podał iż specyfika prowadzenia tematu badawczego BLP 334 wymagała bardzo częstych delegacji po terenie całej Polski. Ich celem, w początkowych etapach realizacji, była lustracja drzewostanów z udziałem czereśni ptasiej oraz stanowisk z jarząbem brekinia, a w dalszych - zbioru materiału roślinnego (m.in. fragmenty pędów, nasiona z wytypowanych lokalizacji). Częste wyjazdy delegacyjne realizowane były w tym samym czasie przez dwie niezależne ekipy, które wykorzystywały urządzenia GPS z wgranymi aplikacjami Automapy”(…) zakupione odczynniki chemiczne dotyczyły prac związanych z opracowaniem zróżnicowania struktury genetycznej jarzębu brekini i czereśni ptasiej. Odczynniki te wykorzystano do izolacji DNA z liści (...)”.*

Dyrektor IBL w wyjaśnieniach podał, *„że zgodnie z wcześniejszą polityką, faktury bez pełnego opisu merytorycznego były akceptowane, ponieważ honorowano opis na podpisanych pod faktury zapotrzebowaniach. Od początku 2015 r. pracownicy składający zapotrzebowania poza dotychczas realizowanym obowiązkiem (od 2014 r.) dokładnego opisu merytorycznego planowanych zakupów oraz koniecznością rozpoznania cenowego, będą zobowiązani w znowelizowanym druku zapotrzebowania do przedstawienia uzasadnienia zakupu/usługi. Wymienione okoliczności nie zwalniają pracowników od konieczności prawidłowego opisu faktur, co będzie w sposób szczególny monitorowane przez Księgowość, jak i Dyrekcję IBL. (...)”*

(dowód: akta kontroli str.1426-1515,1654-1661)

3. W badanym okresie w IBL obowiązywały wydawane przez Dyrektora Instytutu „Instrukcje zamawiania dostaw, usług, robót budowlanych w Instytucie Badawczym Leśnictwa”, które nakładały obowiązek – w procedurze postępowania o zamówienie publiczne, którego wartość szacunkowa (bez VAT) nie przekraczała 14.000 euro – wypełniania i zatwierdzania załącznika A, który nosił tytuł Zapotrzebowanie ZP 39.

Zapotrzebowania ZP39 dla tematu BLP-334 nie zawierały właściwie wypełnionej pozycji 5 przedmiot zamówienia (w wyznaczonym polu znajduje się zapis, iż opis przedmiotu zamówienia winien być zgodny z wymogami art. 29-31 ustawy Prawo zamówień publicznych który stanowi m.in. iż „przedmiot

zamówienia opisuje się w sposób jednoznaczny i wyczerpujący, za pomocą dostatecznie dokładnych i zrozumiałych określeń, uwzględniając wszystkie wymagania i okoliczności mogące mieć wpływ na sporządzenie oferty”. W opisie przedmiotu zamówienia wpisywano np. „pielęgnacja powierzchni z czereśnią ptasią w Nadl. Świdnik” – brak było opisu: na czym miała polegać pielęgnacja, jak była wielkość powierzchni.

Przedkładane Zapotrzebowania ZP39 dla tematu BLP-334 nie zawierały wypełnionej pozycji 9 rozpoznania cenowego, tj. nazwy i adresu wykonawców/oferowanych cen i warunków wykonania zamówienia. Dane te powinna wypełnić uprawniona komórka realizująca zamówienie.

Kierownik Zakładu Hodowli Lasu i Genetyki Drzew Leśnych IBL w wyjaśnieniach podał, iż w zapotrzebowaniach ZP 39 nie umieszczano szczegółowego zakresu prac, ponieważ prace takie w leśnictwie są powszechnie rozumiane jednoznacznie i jako takie zostały uzgodnione z wykonawcą. Rozpoznanie cenowe dokonywane było telefonicznie i nie zostało wpisane do Zapotrzebowania

Dyrektor Instytutu w wyjaśnieniach podał, że obecna dyrekcja zdaje sobie sprawę z niedociągnięć i błędów w zakresie wypełniania druków zapotrzebowania, dlatego zalecono, szczególną wagę przywiązywać do „rozpoznania cenowego” i właściwie wypełniać tą pozycję, od nowego roku planuje się wprowadzić dodatkową pozycję dotyczącą uzasadnienia zakupu.

(dowód: akta kontroli str.1426-1515, 1634-1636)

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonych nieprawidłowości działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli²⁰, wnosi o:

- 1) rzetelne klasyfikowanie kosztów wyjazdów na konferencje do poszczególnych tematów badawczych;
- 2) zapewnienie stosowania obowiązujących w IBL Instrukcji w sprawie zamawiania dostaw, usług, robót budowlanych;
- 3) opisywanie dowodów księgowych pod względem merytorycznym zgodnie z wymaganiami, określonymi w ustawie o rachunkowości oraz w wewnętrznych przepisach obowiązujących w Instytucie.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Departamentu Środowiska Najwyższej Izby Kontroli.

²⁰ Dz.U. z 2012 r., poz.82 z późn.zm.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, dnia 31 grudnia 2014 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Departament Środowiska
z up.

Wicedyrektor
Kornel Drabarek

Kontrolerzy:

Władysława Siekierska-Szarejko
główny specjalista kontroli państwowej

Tomasz Małysz
główny specjalista kontroli państwowej